

WPROWADZENIE

Wiodącym tematem tekstów, które znajdują się w niniejszym numerze *Neofilologa* jest fascynujący poznawczo i metodologicznie teren badań empirycznych nad wielojęzycznością i rozwojem kompetencji międzykulturowej. Samo zjawisko wielojęzyczności stanowi nie lada wyzwanie dla badaczy z rozmaitych horyzontów poznawczych, starających się o jego kompletną definicję i opis, podobnie zresztą jak ma to miejsce w pracach nad kompetencją międzykulturową. W tomie, który właśnie przekazujemy naszym Czytelnikom z wyzwaniem tym zmierzali się glottodydaktycy, dla których wspomniana tematyka jest kluczowa w kontekście współczesnych podejść do nauczania i uczenia się języków obcych. Jakie problemy badawcze wynikają z wielojęzyczności i międzykulturowości? Jak je operacjonalizować w badaniach empirycznych? Jakie techniki zbierania danych pozwolą na ich rzetelne wyselekcjonowanie z całego szeregu innych danych związanych równie blisko z procesem kształcenia językowego? I wreszcie, jakie wnioski i sugestie płyną z badań prowadzonych nad tymi zagadnieniami? To tylko niektóre pytania, na które próbowali odpowiedzieć Autorzy niniejszego tomu.

Tomasz Róg („Glottodydaktyczne obszary badań nad kompetencją międzykulturową”) poddał analizie ponad sto publikacji dotyczących rozwijania kompetencji międzykulturowej, przede wszystkim w kontekście kompetencji nauczyciela języków obcych, ale także uczących się w klasie językowej. Warto przekonać się, jaka jest, w tym świetle, diagnoza stanu zaawansowania refleksji zarówno teoretycznej, jak i empirycznej dotycząca tego złożonego obszaru badawczego.

W artykule Emilii Wąsikiewicz-Firlej („Język i tożsamość w rodzinie transnarodowej: studium przypadku”) omówione zostało studium przypadku jako zasadna technika przy zainteresowaniu biografią językową dziecka w rodzinie o różnych narodowościach rodziców, dodatkowo mieszkających poza krajami ich pochodzenia. Ten obfitujący w szczegółowe dane wywód pokazuje, na ile wielojęzyczność można w pewnym sensie „wymusić” na dziecku, a na ile pozostaje ona przede wszystkim autonomicznym wyborem samego dziecka, nawet kilkuletniego.

Inspirujące do wielu przemyśleń dane można zebrać także kwestionariuszem ankiety, nawet ograniczając się wyłącznie do jednego pytania mającego

wywołać pisemne wypowiedzi badanych, odwołujących się do własnych przekonań i doświadczeń. Maciej Smuk („Bariery w nauce języków obcych – perspektywa uczących się”) dzieli się informacjami zebranymi w ten sposób na temat barier w uczeniu się języka obcego, które studenci kierunków filologicznych i niefilologicznych przywołują w swoich wypowiedziach. Jak się okazuje, bariery funkcjonują w ich wyobrażeniu nie zawsze zgodnie z oczekiwaniami badaczy dotyczącymi chociażby profilu filologicznego lub niefilologicznego studenta.

Inną techniką badawczą posłużyli się Krystyna Szymankiewicz i Radosław Kucharczyk („Mapy myśli jako narzędzie badania reprezentacji społecznych wielojęzyczności – przypadek przyszłych nauczycieli języka francuskiego”). Zastosowali oni grupowe mapy myśli wydobywające reprezentacje na temat wielojęzyczności wzbogacone o refleksję i jej werbalizację u studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela języka francuskiego. Kombinacja różnorodnych metodologii pozwoliła Autorom na ujawnienie dających do myślenia postaw i przekonań studentów przyszłych nauczycieli, zwłaszcza w świetle dominującego wśród nich przekonania o niemożności nabycia kompetencji wielojęzycznej w kształceniu formalnym.

Artykuł Adriany Biedroń („Rola pamięci roboczej w nauce języka obcego”) przypomina o niezwykle istotnych dla teorii psychologii poznawczej i neuronauk kwestii związanych z pamięcią roboczą oraz z centralnym systemem wykonawczym. Nie ulega wątpliwości, że oba wspomniane elementy stanowią istotną cechę osób wielojęzycznych oraz, szerzej, uznanych za uzdolnionych językowo. Co ważniejsze, z punktu widzenia glottodydaktyki odpowiedni trening może przyczynić się do wzrostu ich efektywności, a warto przypomnieć, że możliwość ta nie jest bynajmniej automatycznie przypisywana innym zakresom poznawczym. Tym bardziej należy dobrze rozpoznać funkcjonowanie pamięci roboczej uczących się i wzmacniać jej pozytywny wpływ na uczenie się języków obcych, o którym mówią liczne już dzisiaj badania empiryczne, choć nadal wiele wątpliwości pozostaje nierozstrzygniętych.

O uzdolnionych uczniach mówi także tekst Joanny Sobańskiej („Ocena własnych zdolności uczniów uzdolnionych językowo w polskich szkołach ponadgimnazjalnych”), podający wyniki badania kwestionariuszem ankiety dotyczącym samooceny zdolnych uczniów. Warto przekonać się, w jakim stopniu uczniowie ci dzielą opinię swoich nauczycieli, a w jakim pozostają w obszarze niedowierzania czy wręcz negowania swoich językowych predyspozycji. Autorka docieka przyczyn uzyskanych wyników i inspirowane do własnych refleksji i przemyśleń.

W przedostatnim tekście tomu, autorstwa Marioli Jaworskiej („Indywidualny styl uczenia się a preferowane strategie – studium przypadku ucznia dyslektycznego”), po raz kolejny sięgnięto do techniki studium przypadku. Czytelnik przekona się z pewnością, jak bardzo jest ona wartościowa dla diagnozy

pewnych wąsko zakreślonych warunków uczenia się umożliwiając analityczne podejście do złożonych czynników współwystępujących w konkretnym przypadku osoby i kontekstu.

Tom wieńczy tekst w języku francuskim („Culture éducative et construction des représentations de l’aspect grammatical en langue étrangère : stratégies des polonophones apprenant le français en milieu formel”), w którym Katarzyna Starościak proponuje w badaniu użycia form językowych metodologię mieszaną opartą na realizacji zadania językowego dotyczącego użycia czasów przeszłych w języku francuskim dopełnioną zwerbalizowaną introspekcją. Jak wynika z zebranych danych, pracując z uczącymi się nad szczególnie wrażliwymi na interferencję obszarami systemu języka obcego w perspektywie porównawczej, nie wolno zapominać o informacjach płynących z ogólnej kultury edukacyjnej, wspólnej dla badanej grupy i wskazującej na utrwalone w przeszłości reprezentacje i błędne przekonania.

Wielość dróg metodologicznych i bogactwo zebranych za ich pomocą danych wskazuje na wielki potencjał dalszych badań empirycznych dotyczących wielojęzyczności i kompetencji międzykulturowej, które pozwolą na ich lepsze zrozumienie zarówno dla konstruowania systemów teoretycznych, jak i dla podniesienia skuteczności procesów dydaktycznych w klasie językowej. Życzymy Państwu przyjemnej lektury.

*Anna Jaroszevska
Jolanta Sujecka-Zajęc*